

Liyâkat ve dürüstlük

Hasan Bey: “1- İslâm’da liyâkatin önemi nedir? 2- Aldığımız ve sattığımız malı daha ucuza almak için kötölemenin dînî hükmü nedir? İslâm’da yapılan bir anlaşmadan iş bittikten sonra ödeme yapılacağı zaman dönmenin hükmü nedir?”

Liyâkat, bir işe ehil olmak ve bir işe lâyük olmak demektir. İşe hakkını vermek becerisidir. Bu beceri bir güzel ahlâk prensibi olan emânete riâyet etme temeline oturur, eğitimle ve tecrübeyle kazanılır.

Verilen veya alınan her görev bir emânettir. İşini doğru ve düzgün yapmak, emânete uygun davranmanın bir gereğidir. “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!”¹ âyeti bize işlerimizde dürüst olmayı ve işe hakkını vermeyi emreder. İşe hakkını vermek için işe ehil olmamız, yani iş becerimizin olması, iş hakkında yeterli düzeyde tecrübemizin olması, işi yapma isteğimiz ve kararlılığımızın olması gerekir. Bu sıfatların hepsinin bir araya gelmesine liyâkat diyebiliriz.

Uhdemize aldığımız işleri düzgün yapmaktan sorumluyuz. Eğer âmir konumunda isek, işi ehil olana, yani işi bilene ve işi yapmak kararlılığında bulunana vermek zorundayız. Cenâb-ı Hak buyurur ki: “Muhakkak ki Allah size emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder.”²

Ebu Hüreyre (ra) anlatıyor: “Resûlullah (asm): ‘Emanet kaybedilince kıyameti bekleyin’ buyurdu.

Dediler ki:

“Yâ Resûlallah! Emanet nasıl kaybolur?”

Buyurdu ki:

“İşler ehil olmayanlara teslim edilince.”³

Ebû Zer (ra) anlatıyor: “Ey Allah’ın Resûlü!” dedim, “Beni memur tayin etmez misin?”

Resûlullah (asm) mübarek elini omuzuma vurdu ve bana:

“Ey Ebû Zer, ben seni zayıf görüyorum. Ben kendim için istediğimi senin için de isterim. Sakın iki kişi üzerine âmir olma, yetim malına da velilik yapma. Memurluk bir emanettir. Hakını vermediğin takdirde kıyamet günü perişanlık ve pişmanlıktır. Ancak kim onu hak ederek alır ve onun sebebiyle üzerine düşen vazifeleri eksiksiz edâ ederse o günün perişanlığından kurtulur” buyurdu.4

Alıp sattığımız mallarda, malın değeri ve sıfatı ne ise, Allah hakkı için söylememiz gereken şey odur. Doğru ve dürüst olmalıyız. İyi ise iyi. Kötü ise kötü. Kötü olmadığı halde kötülemek, bilhassa daha ucuza almak için kötüleyip değerini düşürmek helâl olmadığı gibi, pahalı satmak için malın kalitesi iyi olmadığı halde iyi gösterip malı yalan yere övmek de helâl değildir. Bu, yalancılıktan başka bir şey değildir. Yalan söyleyerek alınan veya satılan maldan elde edilen kazanç da helâl olmaz.

Peygamber Efendimiz (asm) buyurdu ki: “Üç sınıf insan vardır ki, kıyâmet gününde Allah onlara bakmayacak, onları arındırmayacak ve onlara acıklı bir azap verecektir.”

Ebû Zer der ki:

“Yâ Resûlallah! Büyük mahrumluk ve hüsrân içinde olacakları belli olan bu kişiler kimlerdir?” dedim.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm):

“Yaptığı iyiliği başa kakanlar, giyimiyle kibirlenenler ve ticârî malını yalan yeminle satıp tüketenler” buyurdu.5

Kezâ, anlaşmalara sâdık kalmak ve verilen sözleri yerine getirmek de İslâm’ın önemli emirleri arasında yer alır. Sâdık kalınmayacak anlaşmaya imza konulmamalı, yerine getirilmeyecek söz verilmemelidir. Yapılan bir anlaşma üzerine iş yapıp bittikten sonra anlaşmadan dönmek ise, ne İslâm dininde, ne başka dinlerde hiçbir şekilde tasvip edilen bir davranış değildir. Düpedüz yalancılık ve düzenbazlıktır. Kur’ân tabiatıyla böyle davranışlarımızı asla onaylamaz. Kur’ân verilen söze uyulmasını ve yapılan sözleşmelere riâyet edilmesini emreder. Sözden dönmek karşı tarafı zarara uğratiyorsa, ayrıca kul hakkını da mûcip olur.

Konuyla ilgili bazı âyetleri hatırlayalım:

- “Ahdi yerine getirin. Muhakkak ki verdiğiniz sözlerden sorumlusunuz.”6

- “O mü’minler ki, Allah’a ve kullara karşı emanete riâyet ederler ve sözlerini yerine getirirler.”7

- “Onlar Allah’a ve kullara karşı olan emânet ve ahitlerini yerine getirirler ve sözlerinde dururlar.”⁸

Dipnotlar:

1- Hûd Sûresi: 112.

2- Nisâ Sûresi: 58.

3- Buhârî, Rikak 35, İlm, 2.

4- [Müslim, İmâret 17, (1826); Ebû Dâvud, Vesâyâ 4, (2868); Nesâî, Vesâyâ 10, (6, 255).]

5- Tirmizî, Alış-veriş, 5.

6- İsrâ Sûresi: 34.

7- Mü’minûn Sûresi: 8.

8- Meâric Sûresi: 32.